Sveriges Förhistoria

Paleolitikum (ca 13 000 f.Kr. – 10 000 f.Kr.)

Mesolitikum (10 000 f.Kr. – 4000 f.Kr.)

Neolitikum (4000 f.Kr. – 1700 f.Kr.) →

Hagadösen på Orust är en av de mest kända av de drygt hundra dösar som finns i Sverige.

Bronsålder (1700 f.Kr. – 500 f.Kr.)

Förromersk järnålder (500 f.Kr. – Kr.f.)

Romersk järnålder (Kr.f. – 375 e.Kr.)

Folkvandringstiden (375 e.Kr. – 550 e.Kr.) →

Vendeltiden (550 e.Kr. – 793 e.Kr.) →

Vikingatiden (793 e.Kr. – 1103 e.Kr.)

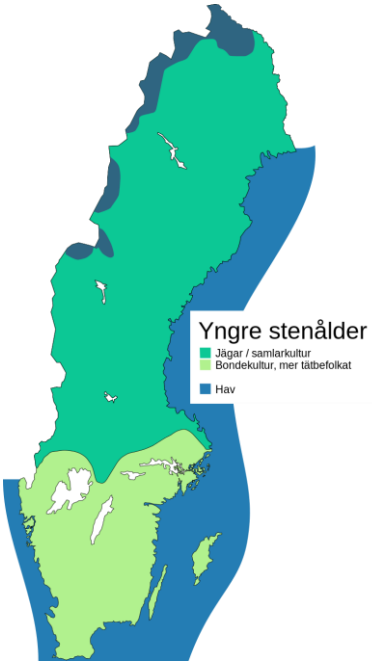

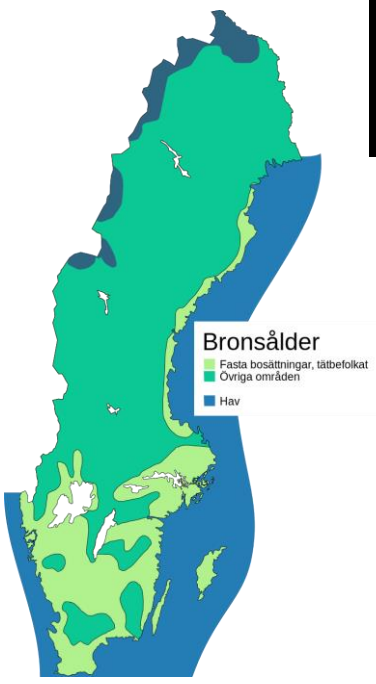

paleolitikum

Paleolitikum är den första delen av stenåldern. I Sverige finns lämningar från det sista skedet av paleolitikum och tyngden av en 3 kilometer tjock inlandsis har format landet.

memesolitikum

Övergången från paleolitikum karaktäriseras av att de stora tundralevande däggdjuren, som mammut, jättehjort och ullhårig noshörning, försvinner men ren, älg och vildhäst lever kvar.

neolitikum

Under neolitikum börjar man i Norden odla säd, hålla tamboskap och jordbruket etablerades mycket snabbt, genomgripande och framför allt samtidigt i södra Sverige.

bronsålder

Handeln tillsammans med de nya bronsredskapen och -vapnen gjorde hövdingarna mäktigare, vilket manifesteras i storhögarna. hästen och vagnen haft stor betydelse, och skeppen viktiga.

förromersk järnålder

Från järnåldern finns de äldsta bevarade sagorna och notiserna i europeiska skrifter om Norden, vilket gör att man kan få fler beskrivningar av järnåldern än av tidigare epoker

romersk järnålder

Flera viktiga kulturelement kom till det dåvarande Sverige under denna tid, till exempel bättre redskap för bland annat jordbruk, och inte minst den äldre 24-typiga runraden.

folkvandringstiden

I periodens inledningsskede invaderade hunnerna östra och centrala Europa. I vilken utsträckning människor från det som skulle bli Sverige var delaktiga i krigen på kontinenten.

vendeltiden

Under vendeltiden byggdes ansenliga rikedomar upp kring Gamla Uppsala förmodligen från bergsbruk och handel. Skeppen blir allt viktigare och hästarna från vendeltidens Sverige

vikingatiden

I det som idag är Sverige levde folken i släktsamhällen, innan småstater bildades. Även lång tid efter att dessa bildats förblev släktbanden av stor betydelse.

Vendeltiden

Vendeltiden är den mellersta perioden av yngre järnålder i Sveriges förhistoria, namngiven efter de rika arkeologiska fynden från båtgravfältet i Vendel nära Vendels kyrka norr om Uppsala. Motsvarande period i Norges historia kallas Merovingertiden och i Danmark Yngre germansk järnålder.

Perioden sträcker sig mellan folkvandringstiden och vikingatiden, från ca år 550 till år 800, och från perioden finns bland annat gravfält och båtgravar från Vendel och Valsgärde norr om Gamla Uppsala, och gravfältet vid Ultuna strax intill Fyrisån, en halvmil söder om Uppsala. Under den tidiga vendeltiden regerar, enligt sagorna, de sista kungarna av den gamla Ynglingaätten. En maktkoncentration kan förmodas genom de stora kungshögarna och de senare mångtaliga båtgravarna i Svealand. Beträffande Ynglingaättens två sista kungars, Bröt-Anunds och Ingjald Illrådes, förmodade gravhögar, Anundshögen, Västmanlands och tillika Sveriges största kungshög respektive Uppsa kulle. Sagorna, som dock här är mer dikt, berättar även om hur Ivar Vidfamne något senare, som den förste kungen efter Ynglingaätten, skapar ett rike eller en union som skulle bestått av delar av England, Skandinavien och provinser på andra sidan Östersjön. Det skulle sedan upplösts genom det i flera källor återgivna slaget vid Bråvalla mellan Harald Hildetand och Sigurd Ring. Under 700-talet, inte minst sedan Birka anlagts som ersättning för Helgö, intensifieras handeln successivt och då främst den östliga. Det går därför inte att ange något exakt år för när Sverige går in i vikingatiden på samma vis som för de västliga vikingafärderna där vikingarnas uppdykande vid Lindisfarne 793 utgör en traditionell startpunkt. Under vendeltiden grundades även en rad handelsstationer, framför allt i Baltikum, exempelvis Seeburg, det nutida Grobin i Lettland. Dessa kolonier förebådade vikingatidens handelsfärder i österled och utgjorde en förutsättning för dessa.

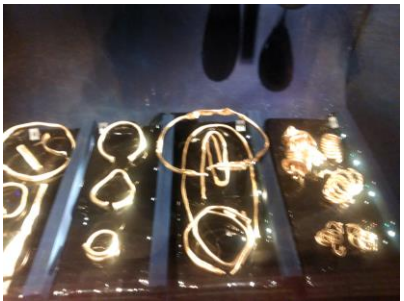

Vikingatiden

Skåne omtalas första gången i skrift i samband med fredsfördraget mellan danerna och Karl den store år 811. Med i danernas följe var då "Osfrid från Schonen", som kanske var kung över Skåne. Nästa gång Skåne omtalas är i samband med handelsmannen Wulfstans resa utmed södra Östersjökusten ca 870 e.Kr. Under 900-talets senare hälft finns Skåne omtalat i de isländska skrifterna men dessa skrevs inte ner förrän kanske runt 1100 varför materialet har brister sett i ett källkritiskt sammanhang

Skåne erövrades av den danske kungen Harald Blåtand, troligtvis under 970-talets senare hälft. Genom bl.a. spridningen av runstenar från just tiden i slutet av 900-talet kan man konstatera att det varit Öresundskusten och Skånes sydkust som bör ha lagts under Haralds välde. I Blekinge satt fram till andra hälften av 1000-talet sveonerna och troligtvis har dessa också innehaft den skånska ostkusten. Dels kan man se detta i gravmaterialet från denna tid.

Född Omkring 935
Jelling
Död 985 eller 986
Jumne enligt Adam av Bremen
Begravd Roskilde enligt Adam av Bremen

Sven Tveskägg [960–1014]

Den danske vikingen segrade i ett blodigt inbördeskrig och erövrade sedan stora delar av England.
I februari 1014 dog Sven Tveskägg plötsligt. Historikerna anser att han blev förgiftad.

Uppåkra strax söder om Lund kan man nu med stor sannolikhet våga påstå att ett av Skånes större järnålderscentra utgjorts av just denna plats. Bebyggelsen har existerat från ca 100 e.Kr. till slutet av 900-talet e.Kr. På platsen har stått ett hednatempel.

Harald Blåtand införde den kristna religionen till Skåne. Genom att anlägga så kallade trelleborgar, stora ringborgar för garnisoner av soldater, tog han makten i delar av landskapet. Kännetecknande för dessa ringborgar är att det strax utanför ena porten byggdes en kristen kyrka, troligtvis helgad åt S:t Clemens. Trelleborgar finns säkert belagda i Trelleborg och vid Borgeby slott invid Löddeköpinge. Med stor sannolikhet har de också funnits i Lund och i Helsingborg.

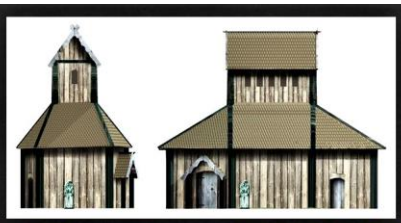

Om Haralds fader Gorm, eller Vurm, berättade kung Sven Estridsson

Han planerade att fullständigt utrota kristendomen i Danmark, fördrev Guds präster från sitt område och lät också döda många under tortyr".

Den danske kungen Sven Estridsson dominerade på ett kraftfullt sätt den skånska politiken under mitten av 1000-talet. Kungen, vars far Ulf Torgilsson varit skånsk jarl som mördats av den tidigare kungen, ägde troligen ett stort antal gårdar i landskapet liksom modern Estrid som donerade "50 bol" i Göinge till domkyrkan i Roskilde. Själv överlämnade Sven kunglig egendom till kyrkan i Dalby.

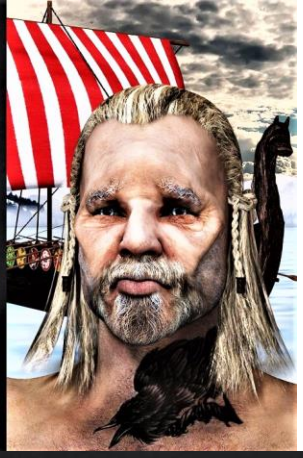

Sven växte upp hos Anund Jakob av Sverige och var i tjänst hos Hardeknut i England. Han valdes av kung Magnus den gode av Norge till jarl av Danmark och följer honom mot venderna söder om Östersjön, där Jomsborg blir bränt och definitivt ödelagt och den obotritiske konung Ratibor får sätta livet till. Obotriterna svarade med ett hämndetåg mot Danmark men besegras eftertryckligt vid en plats som heter Lyrskovshede.

Ulf Torgilsson

Ulf deltog i Knut den stores expedition till England och cirka 1015 gifte han sig med Knuts syster Estrid.

Han utsågs till Jarl av Danmark och han styrde landet när Knut var borta. Han var också fosterfar till Knuts son Hardeknut.

När den svenske kungen Anund Jakob och den norske kungen Olof den helige drog fördel av Knuts frånvaro och attackerade Danmark så lyckades Ulf övertyga de danska fria männen att välja Hardeknut till kung, eftersom de var missnöjda med Knuts frånvaro. Detta gjorde Ulf till egentlig härskare över Danmark, eftersom han var Hardeknuts förmyndare.

När Knut, 1026 fick höra vad som hänt, återvände han till Danmark och lyckades med Ulfs hjälp att driva ut svenskarna och norrmännen vid slaget vid Helgeå, något som dock inte gjorde att Knut förlät Ulf för hans svek. Vid en bankett i Roskilde spelade de två svågrarna schack och började då bråka. Dagen efter, juldagen 1026, beordrade Knut en av sina män att döda Ulf.

Efter att Svens lojalitet mot kung Magnus den gode upphört (unionen var impopulär) lät han sig väljas till Danmarks konung på Viborgs ting. Kung Magnus drog från Norge och drev honom i landsflykt till Sverige, varifrån han sedan gjorde återkommande försök ta Danmark. Krig rasade flera år tills Magnus fars halvbror Harald Hårdråde kom hem, efter att ha varit befälhavare för väringagardet hos kejsarinnan Zoe av Konstantinopel och där förvärvat sagolika rikedomar.

Harald Hårdråde allierade sig i Sverige med Sven. Tillsammans härjade de i Danmark. Magnus erbjöd Harald halva norska riket mot fred och hälften av hans gods. Harald accepterar och överger Sven, som därmed blir isolerad och lider ett svårt nederlag till sjöss, men Magnus som förföljer honom över Själland har oturen att rida omkull och såras till döds. På sin dödsbädd överlåter han Danmark till Sven, vilket naturligtvis misshagar Harald som fortsätter kampen mot denne. Sven flyr dock aldrig från Danmark mera.

På **våren 1062 utkämpades ett slag vid Nissans mynning**. Harald Hårdråde hade som norsk kung då härjat en tid på den halländska kusten då Sven kom med en dansk flotta bestående av 300 skepp och ställde den mot Harald som blott förfogade över hälften så många skepp. Enligt Snorre Sturlassons berättelse hjälpte dock inte överlägsenheten i antal, och Harald avgick med segern. Den norske kungen trodde att Sven tillhörde de stupade.

Under Sven Estridssons tid blev kristendomen fast etablerad i det danska riket, inte minst i Skåne

I Roskildekrönikan från 1130-talet står det att han "avlade söner och döttrar med åtskilliga kvinnor". Detta hade dock en förklaring. Sven gifte sig med Anund Jakobs dotter Gunhild Anundsdotter. Men släktskapet var så nära att äktenskapet stred mot kyrkorättens regler; Hamburgs ärkebiskop Adalbert krävde skilsmässa vilket Sven accepterade. Efter skilsmässan hade han åtskilliga kvinnor med resultatet att han vid sin död år 1076 efterlämnade många barn. Av nio söner blev inte mindre än fem kungar i Danmark.

Sven Estridsson söner som blev kungar

Harald Hen, kung 1076-1080
Knut den helige, kung 1080-1086
Olof Hunger, kung 1086-1095
Erik Ejegod, kung 1095-1103
Nils, kung 1104-1134

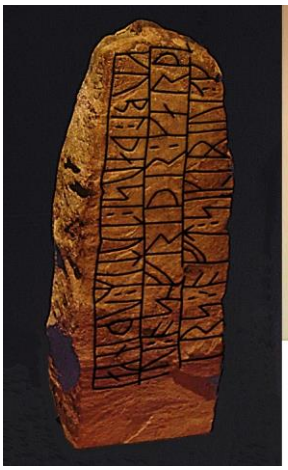

Runalfabetet

När klostrets munkar kom ut ur kapitelsalen efter sin morgonbön den 8 januari år 793, såg de två skepp med drakhuvuden på väg in mot stranden nedanför klostret. När fartygen nådde grunt vatten hoppade ett hundratal tungt beväpnade män ut ur båtarna och sprang vrålande upp mot de skräckslagna munkarna. Flera munkar föll på knä och bad innerligt till Gud.

”Hedningarna vanhelgade Guds helgedom, härjade vårt hopps hus och trampade på helgonens kroppar som om de vore smuts på vägen.” Han bad en bön som skulle upprepas över hela Europa under de följande 250 åren: ”O, Herre, rädda oss från nordbornas raseri.”

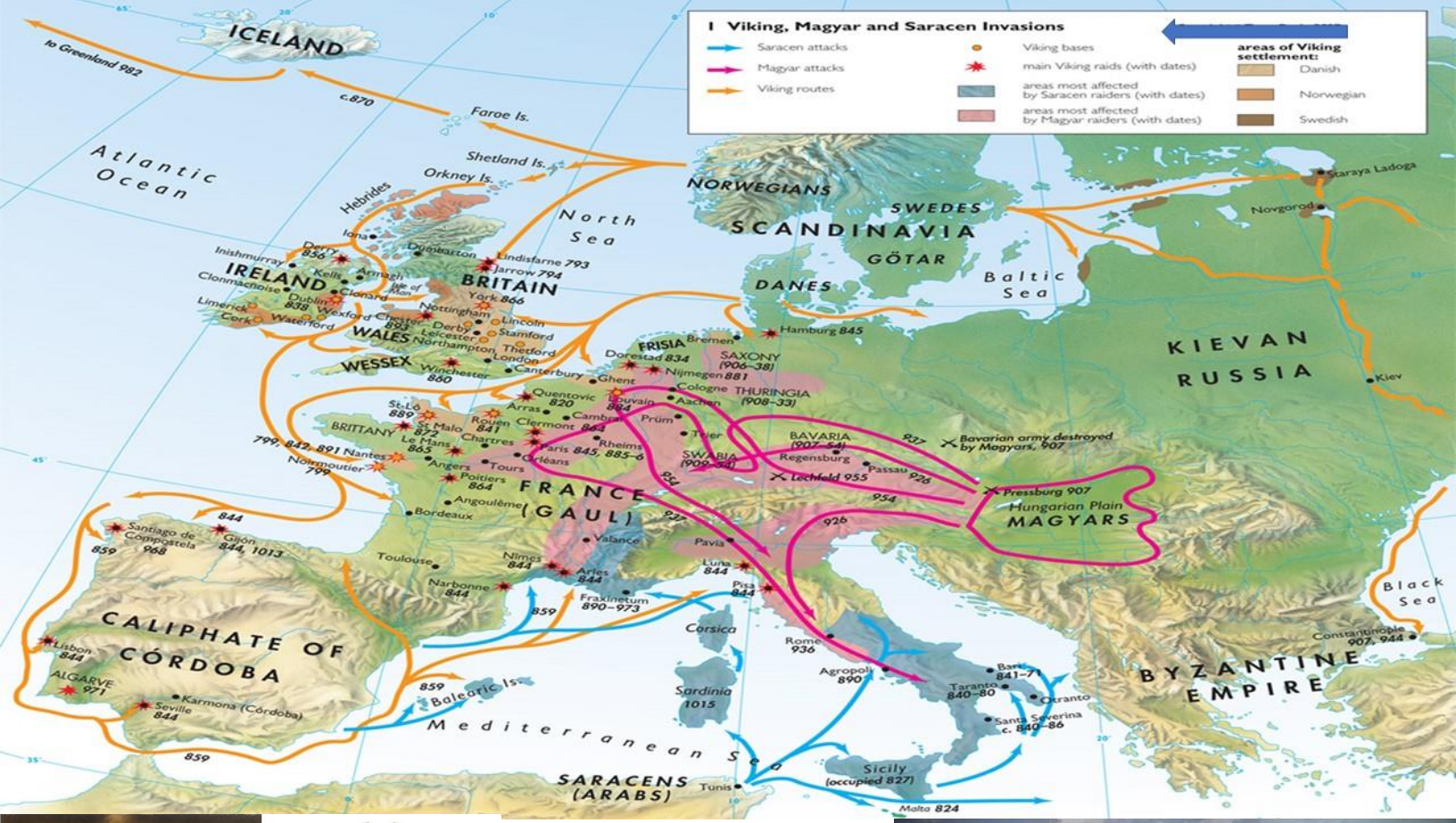

”Hackordning i Vikingatider”

Elddon avslöjar hittills okänd vikingafärd

Forskare har hittat bevis för att vikingarna kom till bukten Notre Dame i Newfoundland i Kanada. På den tiden var området kring bukten det mest tättbefolkade på ön.

För omkring tusen år sedan seglade en grupp vikingar från Newfoundlands nordligaste punkt till Notre Dame-bukten 230 kilometer söderut

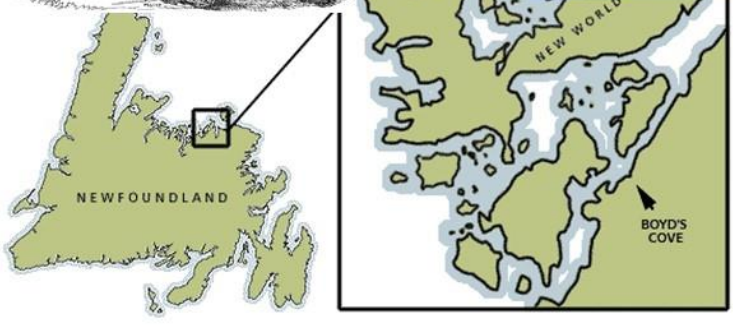

Danska Vikingar anfaller år 793 Lindisfarne och plundrar och dödar helt överraskade munkar

Lindisfarne kloster, där det första större kända vikinga-överfallet ägde rum, grundades år 635 av den irländske munken Aidan.

Norska Vikingar år 795 anfaller Orkney öarna, Hebriderna

Från Norge utgår år 812 en flotta som invaderar Irland. Dublin blir Vikingarnas huvudsäte

Fram till 900 talet ligger norska Vikingar och Irländare i krig om Irland

År 1014 står Irländarna som segrare över Vikingarna

Irländarna fick se sin nationalhjälte dödas Vid slaget (Brian Boru)

Hans här vann slaget vid Clontarf, men Brian själv stupade i slaget, och Irland föll efter hans död sönder i en rad småstater

Danska Kungar i England

År 1013 – 1042
Sven Tveskägg
1013-14
Knut den Store
1016-35
Harald Harefot
1035-40
Hardeknut
1040-42

Anglosaxiska Kungar i England
(Alfred den Store) 871 – 900
(Ethelred) 866 – 71
(Edvard I) 901 - 925

English territory
Danish or Norse territory
Celtic lands
swamp or alluvium
STRATHCLYDE
NORTHUMBERLAND
Bamburgh
Durham
York
THE DANELAW
IRISH SEA
NORTH SEA
DANISH MERCIA
Lichfield
Leicester
ENGLISH MERCIA
WALES
Cambridge
KINGDOM OF GUTHRUM
Chippenham
Wantage
London
Rochester
Edington
WESSEX AND ITS DEPENDENCIES
Canterbury
Winchester
Wareham
Exeter
ENGLISH CHANNEL